

ИЗЛАЗИ
ушорником, четвршком
и недељом

ЦЕНА:
за 1 месец 1 динар
или 1 круна

Претплату примају све поште у
Србији и иностранству

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

Претплату треба слати:
ШТАМПАРИЈИ
ПАВЛОВИЋА И СТОЈАНОВИЋА

Неплаћена писма не примају се

Рукописи не враћају се.

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ
У ДУБРОВАЧКОЈ УЛ. БР. 9

БРОЈ 10 ПР. Д.

Уредник: Јанко М. Веселиновић

БРОЈ 10 ПР. Д.

БАЈАДЕРА

У звезданој, тихој ноћи,
Док уморан свет почива,
И док песник у самоћи
Најмилије снове снива —
На обали хучне Дрине,
Где се тврди Зворник диже;
А из равни и долине
Уз кулу се кула ниже —
Бајадера танка стаса
У сантуру лако бије,
А од њена рајска гласа
Још заспао Зворник није!
Веселе је на све стране,
И шумни се пљесак ори;
Челебије раздрагане
Свак у себи тихо збори:
„О, Амбари, душо рајска,
„Да леп ли је поглед твој!...
„За те, ружо фарзистанка,
„Преврео оих живот свој!...“
А Амбари стасом тресе,
У сантуру ситно бије, —
Беле дојке провиде се
Испод танке ћерџелије;
Замршена коса густа
На снежана пала плећа,
Руменило њених уста
На мјеску нас ружу сећа...
Отворене свуда редом
Танке решме и шалоне,
Само буле с тајним једом
За јашмак се црни клоне....

Сокољанин.

ГЛАВА У ТОРБИ

ИЗ ЗБИРКЕ: „РАЗВЕЈАНИ ЛИСТОВИ“

— Б. Б. —

(НАСТАВАК)

И поред засталих гомилица прође крупан, поносит човек, слободног и заповедничког држања и уђе у кућу.

Тамо се срамежљиво забила у угао Биса, а рукавом заклонила лице.

Микља уђе, за њим њих неколико мало слободнијих, а оно се остало начети на врата и прозоре.

Микља приђе самртничком одру. Баба Рава лежаше с прекрштеним рукама у своме сандуку, само лева згрчена нога, која се ни мртвој, никако исправити не могаше, стајаше згрчена, онако са подавијеним коленом.

— Ево како се баба Рава вампири!

Рече Микља јасним гласом, па загрте покров, дохвати стопало леве ноге мртвачке, па га притиште ка дну сандука. Укрупена нога у часу усправи у вис мртву баба Раву. Микља погледа у угао а Биса побеже у гомилу. Микља се зали сузама од силнога смеха што и други прихватише кад видеше у чему је ствар.

Кад криумчар пусти ногу, а баба Рава тресну наузнако натраг у сандук, одмах се све поврати од страха и оживе.

— Врашка цура! — грмну још једанпут његова гласина.

Тако му се допала Бисенија!

Те ноћи, до зоре, беше у селу пијанка, а у зору, Микља, који је први пут са својим сељацима поседио у весељу, дакле одмах сутра дан по смрти баба Равиној, зачуди цело село прошевином лепе Бисеније.

III

И тако и онет ништа подробније не могах искомичити од њега, не могах ништа више да сазнам о његовој љубави и ашиковању с Бисенијом.

Поћута, поћута, замишљен, набраних већа и намрштена чела, па пређе, ко бајаги, у шалу:

— Знаш како веле: за мене си девојко, допадаш ми се, ја те милујем, још само ти мене па — готова посла!

Знао је дакле, шта »зли језици« говоре о њему у селу и како га исмевају, од како је Биса постала љуба другоме.

Други додаваше нешто паметније, да је то све рибар са пок. баба Равом само уговорио и угађао, а да девојка, доиста, није ни помишљала на удају, а то ли још на таквог младожењу!

— Какав је пакосник, злопамтило — завршили су трећи — осветиће им се тај ма на трећем колону!... Ко га не зна, скупо би га платио!... Јест да стрепи, дрхће од црнога Микље, али тај никад не кидише с лица, но подмукло и из преварке!...

Догле су, изгледа, оно двоје живели, не може бити лепше.

Па, није ни шала за онаку младу домаћицу, још дете, онолики кућевни терет! Требало је уместити онаквом горонаднику, као што је Микља, и бринути се за храну, периво, закрпу и све остало за толику чељад. Није то шала, по десетак момака увек на послу!...

И газда Микља бавио се јавно радњом лађарском и трговином: као куповином кожа, дуга, сувих шљива: шта му шака падне и како му се посао отвори.

А колико је пута међ џаковима шљива, у дугама, међ кожама, скривено криумчарске робе: златних и сребрних ствари, свиле и кадифе, чоје и скупочена ткива и свега осталог; или дувана, фини пића, цариградске кујунџиске и филогран израде од седефа, слонове кости, абоноса, сребра и злата!

Ал то тамо тако причају а нико никада није видео ма шта од свих тих богастава, што их је црни Микља тамо амо возио и пребацивао!... Ма да је имао на стотине јатака, који су робу даље на леђима, коњима или колима до уговореног и погођеног места преносили и трговцима предавали, опет га нико не одаде; били су сви добро плаћени. А сем тога сваки је страховао и за своју кожу. Двојица тројица су се и преварила, ал ти се нису после наносили главе.

Црни Микља морао је трговцима све накнадити. Све што би имао готовине понекад би отишло у недођин. Он би остао са једним ил два чуна, у своме староме руху. Све би друго продао, да исплати трговца!

Али потказивачу би се морало нешто догодити: или се удавио или обесио, или убио.

У селу се знало и ко је томе крив, али је сваки чувао своју кожу и гледао да се и њему што год не деси.

Сто пута су чињени Микљи претреси и од полициске и од царинске власти и у кући, и на друму, и на води, на шајци и чуновима: не само наши царински позорници — већ ни аустријски финанси, то чудо од умешности и спреме, никад ништа не могоше ухватити у рукама, или државини Микљиној!

Па и ако би ухватили што, то би се нашло у трећим ил четвртим рукама, или код кога од његових момака, и онда би му пропао само чун, а момак ако би одлежао месец два анса, место газде, то је све!

Нико у селу није знао ни познавао све његове шајке и чунове на тако дугачкој воденој линији! Па ни сви његови момци нису били у то посвећени!

Веле да његови познати чунови и шајке, нису ни превозили криумчарску робу, но само њега и момке до места, где ће узети туђе чунове ил шајке; јер много пута лађари и рибари нису нашли својих чунова и лађица, и ако су им омркли на спруду врбаку или на обичном месту.

Претреси дакле беху редовни догађаји у кући Микљиној па се и Бисенија у брзо свикла на њих. Још јој све то довијање и прикривање изгледаше као нешто славно. —

Поговарало се, да има лађа и чунова са дуплим странама, и дном... Куцаше, откиваше, разваљиваше дно: па никада ништа; ни један такав извештај не беше истинит.

Веома је велика строгост на обе пограничне линије, нарочито ноћу. Кад се спусти ноћ на земљу, ретко ћеш видети какав чун или чамац да водом плови. И српски позорници и аустријски финанси бодрим оком пазе на то. Чим смотре чун, одмах га устављају, а не послуша ли онај у чуну, одмах пуцају из пушака. Зато нико и не плови ноћу.

Само то не важи за Микљу и његове. Они су сваке ноћи на другој страни и то пређу баш на најопаснијим местима. Истина било је и изузетних прилика, као кад се Микља оженио. Тада неколико дана није куће остављао, али то не потраја дуго; јер на недељу дана по венчању пође с њим и Бисенија на посао, и од то доба није се од њега одвајала.

— Права криумчарска жена!

Рекао је за њу најчувенији финанси, стражмештер Јошка, и право је рекао.

Ма да им нико није баш особито за срце прирастао, опет њихова кућа није била без гостију из села а још више са стране. Нарочито са стране и то неки, наочити и угледни људи.

Залуд радозналост и кушање, никада секе и прије Бисине, не могоше сазнати ко су им ти гости, или одакле су и за што су ту...

Једне мрачне јесење ноћи, по највећој олуји и пљуску, чуше суседи неки тутан и уздржан жагор, а више пута и звиждање, као кад се ноћњаци дозивају.

Поред све радозналости нико не смеде промолити главе, а то ли распитивати шта ће све то да му значи.

— Ваљда су се почупали! Чудо нису и раније, какав је Микља!... рече сусед Микљин зевајући и чешући се.

— Волела бих него Бог зна шта, да хоће намодрити ону виогорку! Много се напела...

Одговори жена, прва кона Бисина и њена најбоља пријатељица, која јој је најчешће у кући да узајми, час брашна, час смока, час јаја, масти и — свега...

Поред све лености и поред све претње и опомене мужевљеве, да не забата три у здраву ногу, конина радозналост беше толико силна, да кроз залепљену артију на прозору, место окана, проврте рупу и промоли нос свој на поље... Али у помрчини не могаше ништа да види. Чинило јој се, по назирању силујета, да више њих носе измеђ себе некакав тежак и гломазан предмет.

Вратнице им отвори Бисенија, а Микља главом наређиваше само притајаним гласом, ал који се опет могао разабрати посред пљуска и фијукања ветровог:

— Полако, полако, почео је стењати, мора да се стреса од зиме, или га јако боли!

Кона је то лепо видела, јер Микља имађаше о пасу слепи фењер што, у мраку осветљаваше шта он жели, а са стране нико не може ништа видети.

Таман кона хтеде да исприча мужу шта је све видела, када тек писну, и у мал се не претури, па стаде руком трљати крв са врх носа.

Муж скочи дршћући.

— Не забатајте своје носеве, где им није место!

Чули су јасно претњу страшног Микље, па беху више мртви но живи. Уза сâм прозор чу кона Бисин уздржани смеј.

— Она ме је оназила ништаше од пакости кона....

На пољу се није ништа више чуло до пљуска кише и фијука ветра, ал ускоро се из суседске куће томе придружила некаква ломњава, лупа, сиктање и дерњава.

— Мијалко и Кева.

— Грле се и целивају.

Смејаше се на по гласа двојица Микљиних момака, који ово чуше, полазећи у мутвак, да се сместе и да отпочину.

— Страшна ноћ; у мало сви не заглависмо!... рече један.

— Да нам Биса и Микља не прискочише у помоћ!... Погано време а још поганији занат! — одговори други.

— Чудан светац овај Микља!... И опет човек мора да га воли и да му се диви! Само не знам шта му би да спасава ово погано штене: тако младо, а већ има курјачке зубе!

— Море требало је то премлатити!...

Гунђаше други, прелазећи праг и вртећи замишљено главом. Беше то најстарији момак Микљин, оседио у његовој служби, веран и послушан као пас.

— Еј какав беше мој Микља некада! Јунак и по! Како се оженио — и памет промени!

— Ђути да не чују!

Ућуткиваше га устрашено први и стаде се освртати.

— Нека чују!.. Или ми је то некаква памет, свога душманина, крвника, доносити рањена у кућу, онаквог вилењака... када се у кући има лепа и млада жена! протестоваше стари Мијо, срдито збацујући са себе мокро рухо и грејући своје смежуране и од зиме укочене прсте, сирам веселог пламена, грднога огња на огњишту....

Дотле су у кући пословали остали момци.

У гостинској соби беше наменшена лепа, бела и чиста постеља, са меканим подглавницима.

Рањеник покривен и зашупшкан.

Сâм га је Микља свукао, рану му сирао и преврио, па сад спава као заклан... Беше се, за часак, освестио, погледао око себе. Рибићи му на вилицама заиграше, кад се сусрете погледом са Микљиним очима, шкргутну зубима од бола, или од помисли да је запао у курјачку пећину; али, левом руком опирући се, осети мекану и чисту постељу, омери једним погледом гостинску собу, па му се поглед заустави на лепој младици. И свест му опет помрче.

(свршиће се).

ПОД ПРОЗОРОМ

— ПО ГРЧКОМ —

С ведрога неба месец сија,
Тихо трепти бледи сјај;
И тишина свуда влада —
Шуму света ту је крај.
Само мене ах, никада,
Неће минут' туга, вај.

Велом санка увила је
Ведро нојца цео свет.
О, устани, драга моја,
Чуј ми срца тихи сет,
Залуду је љубав твоја,
Кад је живот тако клет!

Место среће, место миља,
Живот нам је као ад:
Од колевке до покоја
Све се ниже патња, јад;
Утри сузу драга моја,
Залуд љубав, залуд над!

1896.

† К. Абрашевић.

ГДЕ ПОМОРАЊЦЕ ЗРУ

од
Н. А. ЉЕЈКИНА

(Настанак)

XXXVIII

Опет се посадише у кола.

— Траторија! Манжата! викала је Глафира Семјонова кочијашу, и старала се да му објасни, да они хоће да једу, и да их тога ради ваља возити у ресторан.

— Рум и макарони! говори Коњурин за свој рачун и трља руке. — Чудо, што ми се прохтело да пијем и да мало „закусим.“

— Si, signor... si, signora... одговори кочијаш, повуче узде коњу, и коњ покаса путем, опет поред развалина. Кочијаш је и даље називао развалине по именима. — Forum Julium... Forum Transitorium... Forum Trajanum... чуо се глас његов.

— Ама, доста, брате! Престани једном с тим твојим форумима! Додија!... Ваља што лепше видети! викао је Николај Ивановић кочијашу. — Речено ти је: траторијум, манжата, вино неро, саламе... ето то нам треба! Разумеш? Компренета?

— Si, signor... (да, господине) осмехну се кочијаш, погледавши их преко рамена, па погна кљусе.

— Море, ми жестоко лупамо талијански! Видиш, кочијаш све разуме! хвали се Николај Ивановић.

— Да, језик није тежак, напротив — врло је лак... одговори Глафира Семјонова — Ја сам по књизи многе речи изучила.

— Стој! Ево ресторана, који не уступа ни у колико ресторанама француским!

Уђоше и седоше.

— Камерјере... поче Глафира Семјонова говорити момку. — Деженато... Тре.. Пур труа... и ту показа прстом себе, мужа и Коњурина. — Министра... Аристо ди вителијо... Вино неро... заповедала је она за ручак.

— Je parle français, madame... (Ја говорим француски, госпођо) упале јој у реч слуга.

— Баћушке! Овај говори француски! Е, то је дивно, обрадова се Глафира.

— Рума, рума наручите, и то, онога правог — римског рума и макарона... говорио је Коњурин.

Донеше доручак, изнесе и црно вино, и макароне суве и обарене у сосу, донеше и рум, али се на боци нађе надпис „Јамајка“. То не може остати незапажено од људи.

— Гле, ови дају рум јамајски, а не римски, рече најпре Николај Ивановић а прстом показује на етикет.

— А ко ти је казао да има и римског рума? упита Глафира Семјонова. — Рум је увек јамајски.

— Па, ти си ми казала. Каже: Французи отуда и називају Рим именом Ром, што се рум у Риму прави.

— Нисам то ја казала. Лажеш ти зато... срдила се Глафира Семјонова.

— Јеси, казала си. Казала си у вагону, тврдио је Коњурин. — Зато, ја бих волео да пијем римског рума.

— Пијте то, што је пред вама. Само, не наваљујте много на пиће, јер нам ваља по доручку ићи да видимо папу.

— Е, пријатније је гледати папу, кад си онако... расположен.

— Лепо. Ви се расположите, али, ја с вама нећу никуд ићи. Идем у гостионицу да спавам. И онако, целе ноћи нисам тренула у вагону због бандита.

— Умирићемо се, госпођо, умирићемо се! рече Коњурин и прихвати се за боцу.

Доручак — да бољи бити не може, и што је главно — јевтин. Јевтиноћа римских ресторана одмах је пала у очи после Нице, тако да су се Коњурин и Николај Ивановић са свим одобровољили. За франак бакшиша, слуга се дубоко поклониле и назва Николаја Ивановића чак „ечеленцом.“

— Гле, како је учтив овај момак! Чак те је превасходством назвао, напомену мужу Глафира Семјонова. Николају расте перје...

— Па шта ти мислиш? рече он.

— Како? Он је тебе назвао: „ечеленца“ а ечеленца значи: превасходство; ја сам у књизи видела...

— Е, онда треба испити коју чашу шампањскога, и дати му опет на чај... Еј, Сињор ботега! Иси...

— Не треба више. Не дам вам више да пијете. Ми идемо да видимо папу.

— Онда ћу му дати још један франак. Учтивост треба поштровати. А знаш ли колике новце у Ници издадосмо, па нико ни „благородством“ да нас назове. Гарсон! Ево... Вуаља... Анкор...

Николај Ивановић баци још један франак. И Коњурин додаде од своје стране пола франка.

— На макароне... Вив таљани! узвикнуше они, ударајући слугу по плећима.

За овај дар слуга их испрати до самих врата, клањајући се. За то време поменуо је једно пет пута титулу: „ечеленца.“

Поново седоше у кола. Коњурин и Николај Ивановић само брекћу, толико се беху најели укуских макарона.

— Ја шта ли сад жена, моја голубица, ради! Да ли слути да ја полазим да видим папу римскога? уздахну Коњурин и додаде: — Јамачно је већ ручала и спрема се да пије чај.

Кочијаш им се окрете и запита куда ће.

— Вуар ле пап... Пап!.. командује Глафира Семјонова. — Компрене? Разумеш ли? Компрената? Папа...

— Ah! Le Vatican! развуче кочијаш. — Si, madame. Возише се прилично дуго. Коњурин стаде зевати.

— Ама, тај папа, ђаволу на рокове отишао! рече он. — Видиш ли ти куда се тај склонио?

Наиђоше на мутни Тибар и његову неугледну обалу; на знаменити мост Анђела, са масом старих, вајарских украса. Пређоше мост, минуше неколико здања и изидоше на пијацу светога Петра. У даљини се величанствено уздизао храм светога Петра.

— Basilica di Pietro in Vaticano! свечано изговори кочијаш, испруживши бичаље у правцу ка храму.

— А-а-а? То ли је... То ли је црква светога Петра. Одмах сам је по слици познала, рече Глафира Семјонова. — Е, господо, то треба лепо разгледати, — окрете се она људима.

— Како не? Ваља свратити! одазва се Николај Ивановић. — Само је после макарона мало незгодно марширати. Сан ме је обујмио.

— Нека нас он најпре папи римскоме одведе, рече Коњурин. — Сињор кочијашу! Ти нас управо папи вози... Управо папи. Папа...

— Та шта вам је? Он нас папи и вози. Папа живи одмах ту, до цркве, рече Глафира и, обрнувши се кочијашу, настави: — Коше! У е ле пале пап?

— Voilà... C'est le Vatican! (Ено... Оно је Ватикан), рече овај и пружи руку у десно од цркве.

— Ево папина двора... Десно...

Изглед беше величанствен... Дођоше до под цркву, до паперте, која беше на далеко развучена. Паперта у осталом беше прљава; по степеницама видиш поморанџину кору, исцепане новине; из басамака ударила трава. На паперти и нешто даље — између стубова, стоје, или пролазе калуђери у црној одећи. На глави им шешири са широким ободима; око врата капишони. И овде, као и код Колесеја, на Иванове и Коњурина навалише спроводници. Тек, овде их беше цела гомила. Они им нудише албуме, и брбљаше погрешним француским језиком. Чула се и енглеска и немачка реч, али такође погрешно. Услуге се нуде са свих страна.

— Марш! Одмакни! Не треба нам ништа! брани се од спроводника Николај Ивановић. Он се пењао уз степенице, а спроводници опет не изостајаше од њега.

Иванови и Коњурин упутише се право ка уласку у цркву.

(НАСТАВИЋЕ СЕ).

ПАРЧЕ ХЛЕБА

— FRANÇOIS COPPÉE —

Млади херцог Хардимон налазио се у савојском купалишту Аиксу, где је лечио своју славну кобилу Перихол од назеба, који је навукла на се при последњој трци. Херцог је тек довршио доручковање и летимце је прегледао новине, у којима нађе вест о поразу код Рајхсхофена.

Једним гутљајем испразни чашницу шартреса, баци сервијету на сто, посла заповест своје слуги, да спакује сандук; после два сата седе у париски брзи воз, дође у Париз, за тим оде у један биро за рекрутовање и уписа се у један пешадијски батаљон.

Он је могао да проживи од своје деветнаесте па до двадесет пете године животом правога беспосличара, проводећи време само по тркама и са шансонетским певачицама, а сада се дала прилика, где се није могао забравити потомак славнога рода, јер је Ангеран Хардимон умро од куге у Тунису, Жан Хардимон је командовао великом војском под Жескленом, а Франсоа Хенри Хардимон пао је у битки код Фонтеноа. Ма да је млади херцог толико преживео, и ма да је био сеома блазиран, ипак му је крв појурила у главу и осећао се

као да му је неко опалио шамар, кад прочита, да су Французи изгубили једну битку на француском земљишту.

Тако се догоди, да је првих дана месеца новембра 1870 године био на стражи Хенри Хардимон, редов у трећем батаљону другога добровољнога корпуса и члан цокејскога клуба, и то на шанчевима код Hautes-Bruyères, који су били на брзу руку направљени, а бранили су их топови тврђаве Vicêtre.

Место је чинило на човека суморан утисак: прљав, пун дубоких бара и брезом обрастао сеоски друм пре сеца околна изгажена поља, а на крају тога друма налази се једна напуштена механа, у којој су се војници настанили, механа са сеницом. На неколико дана пре била је ту битка. Митраљезе су набацале неколико младих дрвета по сред друма и на њима се видело силество белих ожиљака од кугала. И сама је кућа изгледала страховито. Једна је граната разнела кров, а жућкасти зидови беху попрскани крвљу. Сеница је била такође разорена, по њој су биле растурене кегле, а на сеници је био натпис: „Друштвена соба — абсинт, бермет, вино, литар шездесет сантима“ — а под њим су нацртана два биљарска така у виду крета, што све подсећаше са сви репом иронијом на недељна народна весеља. А преко свега тога ширило се тамно зимско небо, а на њему се јурачу у бесном трку тешки, бледо сиви облаци.

Пред вратима те механе стојао је непомично млади херцог, калпак је намакао са свим на очи, руке је завукао у џепове својих црвених панталона, и дрхтао је од хладноће испод свога шињела. Он се беше дубоко замислио, и погледом, пуним горка бола, посматрао је брежуљке, који се губљаху у магли и по кад и кад одјекиваху од треска Крупових топова.

У часу осети глад.

Он клекну на земљу и извади велико парче комловог хлеба из телећака, који је био прислоњен уза зид. Пошто је био изгубио нож, то без икаква оклевања загризе хлеб и поче га јести.

То, што је једанпут загризао, било му је довољно; хлеб је био тврд и горак. Мекога ће добити тек сутра, и то ако буде по вољи војној интендантури. Бити војник, то по некад није лако; па какво је чудо, да се херцог у томе тренутку сетио, шта је он пре хигијенским ручком звао, кад би који пут хтео да се прихвати пре подне. Тада је имао обичај да седне пред прозор у Café Anglais на булевару, и да поручи — благи Боже! каква маленкост: котлет и кајгану са шпартлама. Келнер, који је већ познавао навике овога младога човека, донео би увек, с највећом обазривошћу, флашу леовила пред њега. До сто врагова! До тада је било све лепо и никада се није навикао на храну невољника!

У том наступу нестриљења баци млади херцог остатак свог хлеба у блато.

* * *

У истом тренутку изиђе из механе један пешак, саже се хлебу, подиже га, убриса рукавом блато с њега и поче га жудно јести.

Хенри Хардимон посрами се од свога дела и поче да посматра тога убогога ђавола, који је имао тако до-

бар апетит. Овај сиромах је био висок младих, очи су му грозничаво сјајиле, а био је тако мршав, да су му се плећке баш добро распознавале испод војничког огртача.

„Ти си баш јако гладан, пријатељу?“ запита херцог, пошто је пришао овоме војнику.

„Као што видиш“, одговори овај с пуним устима.

„Опрости ми; да сам могао помислити, да ти недостаје хлеба, ја га не бих бацио у блато.“

О, боже мој, па то не мари баш ништа!“ одговори војник. „Ја се не гадим баш тако лако.“

„Па, свакојако; то, што сам ја урадио није било, лепо, и ја сам себи пребацујем тога ради. Нећу да имаш рђаво мишљење о мени — ја имам у својој војничкој флашици старога коњака... Знаш ли шта, попињемо га заједно.“

Војник је престао јести. Он је узео неколико гутљаја ракије заједно с херцогом, и тиме се утврдило пријатељство између њих двојице.

„Како се ти зовеш? запита пешак.

„Хардимон“, одговори херцог, прећуткујући своју титулу.

„А ти?“

„Жан Виктор... Ја сам тек ступио у ову компанију... До сада сам био у болници. Код Катилџона био сам рањен... О, у болници је веома добро: може се добити добар коњски буљон... Али ја сам имао само лаку рану; штабни ми лекар даде отпуст, и сада је опет настала глад... Вероваћеш ми, а можда и не, да сам овако, како ме видиш, цео боговетни дан гладовао.“

То су биле страшне речи, што их изговори овај бедник, а нарочито за човека, као што је то био херцог, који се до мало пре бавио сећањима на добре ручкове у Café Anglais.

Херцог Хардимон је гледао војника готово запрепашћено. Болан осмех превуче се преко уста Жана Виктора и указаше се његови дугачки зуби, зуби изгладнела човека, а тако су били бели, јер је његово лице било зелене боје; као да је приметио, да је у херцогу побудио саучешће, поче он: „Хајде да се прођемо тамо амо, не бисмо ли мало угрејали своје ноге. Ја ћу вам причати о таквим стварима, о каквим ви сигурно нисте још никада чули.“ Он више није смео да говори своје другу ти, јер је у њему наслутио богата и срећом обдарена човека, „Ја се зovem Жан Виктор, са свим кратко Жан Виктор, јер ја сам нахоче, и једина лепа успомена, коју имам, то је на своју рану младост у дому сиротне деце. Рубље нам је по креветима било чисто и бело, смели смо се играти по једној башти, под великим дрвећем; ја сам био љубимче милосрдне сестре, једне младе, бледе женске, која је била склона јектици. При шетњама с њом играо сам све могуће децје игре, а она ме је у свему упућивала... Од своје дванаесте године, па све до рекрутовања знам само за беду и невољу. Управа дома сиротне деце даде ме на занат код једнога мајстора, који је плео столице. И сами знате, да то није такав занат, који може лако да одхрани једнога човека, те је с тога наш мајстор могао да узима за шегрте само јадне дечаке из дома за сиротну децу. Ту сам први пут осетио глад. Мајстор и мајсторица —

двоје старих Лимузињана, који су доцније убијени, — били су страховите нарави. Хлеб, од кога нам је свакога ручка одсечено по једно мало парче, лежао би по цео дан закључан. А при вечери, о требало је само да сте је видели у њеној црној капици, када нам је сипала чорбе, па би при свакој кашици уздахнула. И друга дванаест година нису боље пролазила, али они примећаваше прекорне погледе, које је на мене управљала та зла, стара жена, када је пунила мој тањир. А главна несрећа беше у томе, што сам ја био при великом апетиту. Јесам ли могао ја што противу тога?... Тако сам провео три године свога шегртовања у страховитом, тако рећи псећем гладовању. Три године! Занат се научи за месец дана, а управа завода и не слути, колико се муче деца... Ви сте се зачудили, када сте видели, како сам ја узео хлеб из блата. Благи Боже! Та па то сам се ја већ навикао; колико сам ја кора хлеба скупљао с ђубришта, па ако су биле тврде, ја сам их омекшавао преко ноћ у своје лавору. Па и полузагрижена парчад хлеба, коју су ђаци, као остатак свога доручка, бацали, и она су била моја храна. Кад сам ишао куда по мајсторском послу, увек сам удешавао да прођем поред које школе. После шегртовања постадох и ја мајстор онога заната, који се, као што вам рекох, не исплаћује тако; али ја се не стидех никаквога рада. Радио сам све могуће послове; био сам весник, чистио сам шипеле и шта не све! Једанпут немам никаква рада, други пут изгубим место; у кратко, никада се нисам сит најео! Како ме је то дирало, када сам пролазио поред хлебарева дућана! На срећу, увек се сећаш у том моменту наше драге милосрдне сестре у дому сиротне деце, која ме је толико пута поучавала, да будем частан човек. Тада ми је било, као да осећам њену влажну, малу руку на своје челу. Војник, као што и сами знате, трпи доста оскудице, а сада је близу већ и опсада, а с њом и глад! Као што видите, ја нисам лагао, кад сам вам казао, да сам увек и увек трпео глад.

* * *

Млади је херцог био мека срца. Њега је дубоко дарнула таква прича једнога човека, којег је униформа изједначила с њим. На срећу, овој близираној флегми осуши зимски ветар две капљице суза, које су му потекле из очију.

„Жане Виктор“, рече он, а инстинктивно осети нежан осећај који му не допушташе, да човеку, ма и из куће за нахочад, каже ти, „ако изиђемо обојица из овога опаснога рата здрави и читави, ја се надам да ћемо се видети, и да ћу вам моћи бити од користи. Како овде нема хлебарнице, а како је опет мени, по мом слабом апетиту, и сувише хлеба, то допусти да од сада увек делимо хлеб као два добра пријатеља“.

Сважан, срдачан стисак руку био је одговор.

И тада, пошто је било већ доцкан, а како су од ноћног стражарења обојица били потпуно уморни, уђоше у кућу, где је на слами спавало једно туце војника. Хардимон и Жан Виктор легаше један поред другог на сламу и у скоро падоше обојица у дубок сан.

Око по ноћи пробуди се Жан Виктор, ваљада од глади. Ветар је растерао облаке, а један месечев зрак

лепо осветљаваше кроз разорени кров лепу, плаву херцогову главу. Жан Виктор, још дубоко потресен добром својега пријатеља, посматраше овога с наивним чуђењем, кад на врата уђе подофицир и позва пет војника, да иду у извидницу. Међу овом петорицом био је и Хардимон, али он се не пробуди при помену његовога имена.

„Хардимоне! Устај!“ понови подофицир.

„Ако хоћете да допустите, господине капларе, рече Жан Виктор, и диже се, „ја ћу ићи место њега — он спава тако лепо — а мој је пријатељ.“

„Мени је све једно“.

Петорица људи оставише кућу; остали заспаше опет.

Али већ после пола сата, чу се са свим у близини пуцањ.

У тренутку беху војници на ногама; они оставише кућу и пођоше предосторожно напред, држећи пушке у рукама, спремне за пуцање, и гледаху по дугачком сеском, месецом осветљеном, друму.

„А колико је сати?“ упита херцог. „Требало је ноћас да идем у извидницу.“

Неко одговори: „Жан Виктор је отишао место вас.“

У том тренутку спазише они једнога војника на друму, који је ишао њима у сусрет.

„Шта је?“ запиташе га, кад је, као без душе, стигао.

„Пруси су напали... морали смо се повући у шанчеве.“

„А наши другови?“

„Они су дошли... само сиромаш Жан Виктор...“

„Шта је с њим?“ повика херцог.

„Једна му је кугла просвирала кроз главу. Он је пао на месту мртав, а није ни гласа пустио!“

* * *

Прошле зиме, око два сата у јутру, изашао је из клуба херцог Хардимон с грофом Солнеом; он је изгубио неколико стотина лујдора и добио малу главобољу.

„Ако вам је по вољи, Андре“, рече он своје пратиоцу, „да одемо кући пешке, јер ми је потребно свежа ваздуха.“

„Како вам је по вољи“, одговори гроф, „али то је врло рђав мелем.“

Они пустише кола, дигоше своје крагне и пођоше. На једанпут се откопља пред њима неки мали предмет, који је херцог ћушноу врхом своје ципеле. То је била велика кора хлеба, сва умрљана од блата.

Тада виде гроф Солне, на своје велико изненађење, како је херцог брижљиво подигао хлеб, убрисао га својом марамом, на којој је била извезена његова круна, и метнуо на једну клупу на томе булевару, и то тако, да светлост лампе пада баш на хлеб.

„Шта ви то чините?“ упита гроф, и гласно се насмеја. „Да нисте полудели?“

„То чиним из успомене на једнога човека, који је умро за мене“, одговори херцог гласом, који је прилично дрхтао.... „Не смејте се, драги мој, иначе ћемо се по свађати!“

2. В. Бакућ.

ПОЗОРИШНА ХРОНИКА

Париска „Корњача“ од Леона Гандиноа на српској позорници.*

Још се нисмо опоравили од „Три бекрије“ а већ нам је из Париза домилела „Корњача“ и то још у ово ладно, тешко доба. Зацело је сирота морала да се потруди до нас, ради потпуности у позоришној менаџерији. Имали смо „Зеца“, „Миша“, „Цврчка“ па је право да имамо и једнога оклопника, за кога се још у народу прича, да уме да нађе чудотворну травку пред којом се свака врата отварају, као пред оним „Сезаме, отвори се итд.“ Код нас је до недавно корњача у литератури била позната само кроз „Kochbuch“-е, и наше су се старе српске домаћице с гађењем од ње окретале и кувале и даље класичну нашу киселу чорбу. Па зато не замерите ни сад Српкињи једној, ако за часак остави огњиште и варјачу, да за мало пером погони за „Корњачом“. —

Не замерите ми, о ви сени старих Српкиња, што сам у суботу 16 јануара отишла у наше Народно Позориште! Ко би се могао надати, да ће после „баба Станине“** кетве и очајавања, наш српски образ бити упрљан овим „последњим, интересантним париским комадом“ — на који су нас све новине позвале. Ај, што нисмо знали пре, да мимо *Вуков рјечник*, речи рекламе ваља преводити локалним значењем. Да сам знала, да се „интересантан“ у овој прилици може заменити „шареним“, и да оно „последњи“ не значи последњи по реду, већ по нечем другом — е онда зацело ни ја, ни многе друге не би оне вечери изложиле себе да им стотину очију прате на лицу утиске непријатности. Пре бисмо се решиле да поједемо не само жабљи већ и корњачји батак, па макар нам рекли да смо просте и застареле. А може бити и да смо, јер верујемо у предање и стидку, (Daucug sagota), и верујемо да су га нови духови пресадили у лончић и ставили на будоарску клупицу да му и оно мало црвенила ишчезне. Зато ћемо други пут, пре него што одемо на премијеру — потражити оригинал дотичног позор. комада, да не бисмо с бине у место душевне ране, стекли душевне ране. Незгода је само, што ћемо морати увек слати кога по књигу, јер, ваистину, оригинале понеких позоришних превода, не смете отворено заискати од књижара, ако не привесите образ густом копреном. Нећемо да се градимо пуританкама. По себи се разуме, да нашем данашњем женскињу, баш према новим максимама педагошким, није незнано „на чем жито, на чем трава расте“ — али ипак нема нико права, да нас рекламама лажним домами у Српско Народно Позориште, и да нас тамо обаспе оваким скарелностима.

Госпођо, господине, (како ли се зовеш?) позоришна Управа, кад се преставља „Корњача“, скините бар оно

* Радо дајемо места овоме приказу „Корњаче“ у нашем листу, једно да се потврди мишљење нашег *Spectatora*, а друго да се чује шта и наш образовани женски свет мисли о овој новој најезди француској, којој тако радо брижна Управа нашег Позоришта подлеже.

** Стеријин *Београд некад и сад*.

Угедиштво.

УРЕД.

„Српско Народно Позориште“, па оставите или само „Позориште“, или тражите да вам Париз, макар и по корњачи, поклони један од позоришних надимака, који су му остали пусти. А има их прикладних. Кроз цео други чин, чим смо угледали собу и њен намештај, стрепели смо да не присуствујемо каквој сцени, која би била фатална и за поч. „Théâtre naturel“. Паде ми на ум: како би било, да се она соба при крају другог чина изгура одмах пред врата позоришна? Оног часа би добила стражарну пратњу чак до — најближег квартовог одељка; а ми смо је на бини морали да гледамо! Ти несрећни кревети, који се тако близу суфлера намештају! Кад се без њих не може, гурните их у страну, наместите их дискретно, да се само замишљају. Или иначе поделите представе на представе за мушки и представе за женски род. Па кад на плакатима стоји: да ће се давати тај и тај комад, на који се умољава женскиње, које још црвени од стида, да не дође — е тад скидате са себе одговорност. То би било и часно и обазриво. Свако би бирао по своме укусу и нико се не би нашао између двеју алтернатива: или да се љути од стида, или да се изложи подмеху па да у половини представе иде кући.

И каква је тенденција овоме комаду? Зар кад се данас са презирањем говори и каже: „како је у девојака развратан поглед, како иду са теревенке на теревенку“ (да ли је све овако, нека они који кажу, расправе то са својом савешћу) — зар ће овакви комади повратити чистоту девојачким погледима?! Зар су Леонија, Анжелика и Жимер узор за наш млад свет?! Она пушта лакомислена жена, она развратна циничка собарица и онај гнусни адвокат, који нам се са позорнице жали као заљубљени мачор на „личну неблагодарност“ господе не-платише!

Доста је у нас унесено ђубрета са Запада, имамо га за деценије. Пустите нас ако хоћемо, да се само кроз своја два ока упознамо са Прево-ом, Брантом и Золом, кад се данас већ не може бити образованим без познанства са његовим делима. Не морате их баш ви уносити и то преко Српског Народног Позоришта. Ви, који сте дужни и кадри да са тог места дајете тон и импулс за лепоту и чистоту језика и нарави срца. Немојте да некада са својим ћерима заједно црвените, гледајући комаде, за које сте имали и права и моћи да уложите своје veto. Нећете им примене моћи правдати ни духовитошћу, јер у чему лежи духовитост „Корњачина“?! — У дво-смисленим речма, ситуацијама и мимикама, у скидању капута, прслука и ципела, у креветима, табуретима и фотељама, у мелиси и опијуму и т. д. А сав виц је био што је један обукао туђе тесне ципеле, један изгрдио адвокате и распуштенике, а сви скупа пристојност. Па ако су Французи, не морамо ми из свога угоднога опанка скакати у тесну лаковану ципелу, своју чашу ладне воде замењивати мелисом. И што се после „Корњаче“ највише бојимо, да једнога дана какав esprit libre духовито не драматизује Прево-ову „Les demi vierges“, те да њима замени нашу безазлену и невину Трифковићеву „Избирачицу“.

Једина нам је утеха, што смо видели како је г. дра-

матург нешто оптрим потезима бележио. Дај Боже, да је писао путну исправу „Корњачи“ за вечан мир у архиви.

Београђанка.

КЊИЖЕВНОСТ

Једна фатална погрешка. Трећа алинеја члана двадесет шестог у „Основном закону Српске Краљевске Академије“ гласи од речи до речи овако:

„Указом Краља Заштитника Академије, а на предлог министра просвете и црквених послова, бива постављен председник Српске Краљевске Академије између **правих** чланова, а на три године дана.“

Академија има три врсте чланова: I-во *сталне*, а то су прави, II-го *дописне* и III-ће *почасне*, и према наведеној алинеји: председник може бити само стални — прави — члан, а никако дописни или почасни.

Међутим „Српске новине“ од 21 тек. мес. донеле су „Закон о измени и допуни“ горереченог закона и ту први члан гласи овако:

„У члану 26-ом 3-ој алинеји: да се реч „*правих*“ замени речима: „*правих* или *сталних*“.

Шта је сад ово? Чини се измена нечега, што не постоји, а замењује се оним што је већ ту. Јединствен случај!.. Али ево од куда све то. *Први* чланови Академије били су постављени Указом, а у „Просветном зборнику“ приликом *прештампавања* „Основног закона Кр. Срп. Академије“ подкраде се једна обична, смртна, штампарска погрешка и у чл. 26-ом у 3-ој алинеји у речи прави испадне оно *а*, те тако место речи *правих* дође *први*, — и отуда сад настане за неке грдна пометња. Та обична, али у овом случају фатална погрешка учини то, да изађе: да председници Академије могу бити само указни академици, јер су само они и *први*; и да једног дана, кад сви они као смртни људи (ах, колико их има и са сувише смртним именом!) изумру, остане Академија без председника. А то већ није могло да буде. И надлежни, у место да по старом и тако обичном правничком правилу потражи матрицу дотичног закона и тамо види како то чудновато место гласи, или да се бар потрудише да завире у „Десети годишњак“ Академијин од 1896 год., где је тај закон штампан, па да сазнаду шта ту пише, — они од погрешке каквог штампарског шегрта направеше *своју*, па за тим и скупштинску погрешку. Занимљиво је да је и у скупштини било толико правника и да нико ово не примети...

Као што видите, ја овде нисам писао рецензију на какво књижевно дело, а да је тако било, ја би овај напис завршио речима:

„И према свему овом изгледа да писац није дора-стао послу, кога се латио.“

Милорад Ј. Мишковић.

